

Παναγιώτης Μαυροειδής, Γιώργος Πισίνας

Πια ελλείμματα; «Ξοδέψτε επειγόντως!»

Ο πρόεδρος των ΗΠΑ **Μπάιντεν** ανακοίνωσε πρόσφατα προγράμματα κρατικών ενισχύσεων σε επιχειρήσεις, τοπικές κυβερνήσεις, οικογένειες, καθώς και άμεσες παρεμβάσεις του κράτους στις δημόσιες υποδομές της χώρας.

Πολλοί μίλησαν για «**αλλαγή παραδείγματος**» με έμφαση στη **στήριξη της ζήτησης** και του εισοδήματος, αυξημένο ρόλο του κράτους.

Στην Ελλάδα, ο Πρόεδρος του **ΣΥΡΙΖΑ** σε παρέμβασή του Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών έκανε λόγο για «ιστορική τομή» που «βάζει τέλος σ' έναν 40ετή κύκλο οικονομικού υποδείγματος, του νεοφιλελευθερισμού». Κάτι παραπάνω από βιαστικός να πιστώσει στον Μπάιντεν μια κάποια αριστερή πολιτική και ακόμη πιο ανυπόμονος να δηλώσει ότι ταυτίζεται για άλλη μια φορά με τα μηνύματα από την άλλη μεριά του Ατλαντικού.

Ανάλογη συζήτηση περί «τέλους του νεοφιλελευθερισμού», με αφορμή και πάλι τη στήριξη τραπεζών και μεγάλων επιχειρήσεων με κοπή και παροχή κρατικού χρήματος, είχε γίνει με αφορμή την αστική απάντηση στην μεγάλη οικονομική κρίση του 2007-2009. Ήταν τότε ο ακροδεξιός Τράμπ που έσερνε το χορό κατά της «παγκοσμιοποίησης» και υποσχόταν προστασία της βιομηχανίας και των εργατών των ΗΠΑ.

Σήμερα το μέτωπο έχει διευρυνθεί. «Η πανδημία είναι μια ευκαιρία για την εισαγωγή αλλαγών που αποκαθιστούν τον πρωταγωνιστικό ρόλο του κράτους», δηλώνει η γκουρού των μετα-κεϊνσιανών οικονομολόγων **Μαριάννα Ματζουκάτο**. Πιο προσγειωμένα η Υπουργός Οικονομικών **Ζανέτ Γιέλεν** διευκρινίζει πως «σήμερα, όλοι οι οικονομολόγοι, συμφωνούμε σε τέτοια μέτρα». Σε συγχορδία εκπρόσωποι των ΔΝΤ, ΟΟΣΑ, Παγκόσμιας Τράπεζας, ΠΟΕ και άλλων ευαγών ιδρυμάτων, φωνάζουν: «Ξοδέψτε όσα περισσότερα

μπορείτε. Το πρόβλημα τώρα δεν είναι το έλλειμμα ή το χρέος».

Λίφτινγκ Μπάιντεν κείνσιανής κοπής

Όταν το Φλεβάρη του 2009 ο **Ομπάμα** έφερνε προς έγκριση στο Κογκρέσο ένα «πακέτο σωτηρίας» και κρατικής παρέμβασης ύψους 787 δις απέναντι στη μεγάλη κρίση, οι Ρεπουμπλικάνοι τον είπαν σχεδόν ...κομμουνιστή.

Ωστόσο, 11 χρόνια αργότερα, την άνοιξη του 2020 με την κορύφωση της πανδημίας στις ΗΠΑ, ήταν οι Ρεπουμπλικάνοι δια του Τράμπ που ενέκριναν ένα τριπλάσιου ύψους πακέτο στήριξης (2,2 τρις).

Το «νεοφιλελεύθερο υπόδειγμα», χοντρικά από το 1970μ και μετά, ήταν και είναι μία μόνο παραλλαγή (και τομή) της **«καπιταλιστικής ορθοδοξίας»** σύμφωνα με την οποία η άντληση και το κίνητρο του κέρδους για την ατομική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής, είναι η ατμομηχανή «προόδου» που μετριέται με το μέτρο των κερδών που προκύπτει μέσα από τις «τέλειες αγορές». Στο πλαίσιο αυτό, η παράδοση όλων των τομέων της οικονομίας στην καπιταλιστική κερδοσκοπία, η απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων, η μείωση του άμεσου και έμμεσου εργατικού μισθού και η απο-φορολόγηση του κεφαλαίου θα έφερναν επενδύσεις, κέρδη αλλά και γενικά πλούτο και πρόοδο για όλους. Τα αποτελέσματα αποδείχτηκαν καταστροφικά για την εργατική τάξη: το ωρομίσθιο το 2007 στις ΗΠΑ ήταν μικρότερο από αυτό του 1979.

Ταυτόχρονα η «συνταγή» δεν απάλλαξε τον καπιταλισμό από το σαράκι των κρίσεων και αυτό διότι «συμβαίνει» τα καπιταλιστικά κέρδη να έχουν ως πηγή αποκλειστικά τη ζωντανή εργασία του πόλου που συνθλίβεται.

Το **μέσο ποσοστό κέρδους** είναι σε σταθερή πτωτική πορεία (με εξαίρεση τους ψηφιακούς γίγαντες), ενώ και ο ρυθμός ανόδου της παραγωγικότητας επιβραδύνεται: στο διάστημα 2007-2019 ήταν +0,8%, ενώ στο διάστημα 1979-2007 ήταν +2,1%. Η συνταγή των νεοφιλελεύθερων είναι σταθερή: νέα μείωση φόρων, νέες επιθέσεις μειώσεις μισθών, αλλά η λύση μοιάζει με τον ορίζοντα που όλο και απομακρύνεται: Η μείωση φόρων από τον Τράμπ το 2017 στις μεγάλες επιχειρήσεις, έδωσε πρόσκαιρα ένα 3% στο ΑΕΠ το 2018 και μετά επιστροφή στο γνωστό «σύρσιμο». Την ίδια στιγμή, γιγαντώθηκε η ανισότητα, αυξήθηκαν οι εξαγορές, καθώς και ο πλούτος των 650 δισεκατομμυριούχων αυξήθηκε κατά 34%.

Ο Μπάιντεν, καθώς η πανδημία δεν κάμφθηκε αλλά κλιμακώθηκε, ήρθε το 2021 να

προσθέσει ένα νέο «πακέτο σωτηρίας» 1,9 τρις, μαζί με άλλα 2,3 τρις δημόσιων παρεμβάσεων στις υποδομές, καθώς και 1,8 τρις για μέτρα στήριξης των οικογενειών. Μαζί με το πακέτο Τράμπ, μια «ένεση χρήματος» ύψους περίπου 8 τρις, φαντάζει εντυπωσιακή, καθώς αντιστοιχεί σε πάνω από 30% του ΑΕΠ των ΗΠΑ (21,4 τρις).

Το παραπάνω ποσό ωστόσο, αφορά ένα χρονικό ορίζοντα 5 ή/και 10 χρόνων, χωρίς ακόμη να έχει προσδιοριστεί, καθώς εκκρεμούν οι οριστικές εγκρίσεις (και περικοπές) από το Κογκρέσο, η εξέλιξη της πανδημίας, μαζί και η θέσπιση μέτρων «επιστροφής» χρημάτων μέσω φορολογίας.

Υπολογίζεται ότι η μεσο-σταθμική άμεση ώθηση στην αύξηση του ΑΕΠ θα είναι της τάξης του 1%, μαζί με μια επιπρόσθετη ισόποση «πολλαπλασιαστική» επίδραση κατ' έτος. Είναι χαρακτηριστικό ότι γίνονται προβλέψεις για αύξηση του ΑΕΠ κατά 6,5% το 2021 αλλά 1,8% στη συνέχεια, δηλαδή επιστροφή σε κατάσταση **αναιμικής** ανάπτυξης.

Σε ποια Αμερική αλήθεια παίρνονται αυτά τα μέτρα; Ενώ διαχρονικά το **κρατικό έλλειμμα** ήταν κοντά στο 3% τώρα τρέχει με 15%. Το **χρέος** έχει φτάσει στο 108%, με αποτέλεσμα (παρά τα πολύ χαμηλά επιτόκια) να απαιτούνται κάθε 1,5 δευτερόλεπτο 1 εκατομμύριο δολάρια για αποπληρωμή. Η ανεργία είναι σήμερα στο 6,3% ενώ πριν τη πανδημία 3,5%. Το 2020 η πτώση του ΑΕΠ ήταν 4,5% και η μεγαλύτερη από το 1930. Το 20% από τις 3.000 μεγαλύτερες επιχειρήσεις βρίσκονται σε κατάσταση χρεωκοπίας και σώζονται μόνο με κρατική παρέμβαση. Την ίδια στιγμή, το 8% των ενηλίκων Αμερικανών δηλώνουν ότι δεν έχουν αρκετό φαγητό, το 15% των νοικοκυριών αδυνατούν να πληρώσουν το ενοίκιο, ενώ το 26% δε μπορούν να πληρώσουν τα “συνηθισμένα” έξοδα διαβίωσής τους.

Με λίγα λόγια ο αμερικάνικος καπιταλισμός, χρειάζεται αναζητώντας **διασωλήνωση σε αναπνευστήρα**. Φυσικά με **κρατικό χρήμα** και στήριξη. Και όλα αυτά σε μια στιγμή που η παγκόσμια **ηγεμονία** των ΗΠΑ κλονίζεται με την άνοδο της **Κίνας**, η **εικόνα** της πλήττεται θανάσιμα με την τραγική αντιμετώπιση της πανδημίας, οι σχέσεις της με τους στενούς της συμμάχους, ακόμη και στο πλαίσιο του **NATO**, δεν είναι ρόδινες, ενώ η ήττα σε Αφγανιστάν, Ιράκ και Συρία πλήττει το γόητρο του παγκόσμιου χωροφύλακα του καπιταλισμού.

Παρά τη σημαντική κλιμάκωση της κρατικής παρέμβασης εν μέσω μιας πανδημίας που λειτούργησε ως οικονομικός και πολιτικός σεισμός, η ενισχυμένη κρατική παρέμβαση για την αντιμετώπιση των καπιταλιστικών κρίσεων είναι συνηθισμένο μοτίβο. Συνοδεύεται με επαίνους και επιδείξεις κοινωνικής ευαισθησίας, όμως δε καταφέρνει όσα υπόσχεται. Οι δημόσιες δαπάνες δε σκοπεύουν στην κοινωνική ευημερία (κοινωνικό κράτος). Είναι απλά η

αφορμή για ενίσχυση της κερδοφορίας. Ενώ, σύντομα, κάποιος θα κληθεί να πληρώσει το λογαριασμό.

Μόνιμη είναι και η επωδός και η επιδίωξη και πρόβλεψη για γρήγορη **ανάπτυξη τύπου V** που ποτέ όμως δεν επιβεβαιώνεται καθώς μετά από κάθε κρίση, ειδικά μετά το 1974, καταγράφεται απώλεια πλούτου αλλά και «διόρθωση» καμπύλης προβλέψεων πάντα προς τα κάτω.

Αυτό δεν είναι τυχαίο. Μια προσωρινή έστω επίδραση της κρατικής στήριξης σε αξιόλογη αναπτυξιακή δυναμική με κάποια (άνισα έστω) θετικά αποτελέσματα για τις θέσεις εργασίας και το εισόδημα, προϋποθέτει να πέσουν χρήματα σε **παραγωγικές επενδύσεις** και όχι σε χαρτοφυλάκια μετοχών επιχειρήσεων και μεγαλομετόχων.

Σε πιο βαθμό είναι αυτό εφικτό στις ΗΠΑ με τα μέτρα Μπάιντεν; Οι άμεσες κρατικές επενδύσεις δε θα ξεπεράσουν το 3% στο σύνολο του ΑΕΠ, ενώ οι ιδιωτικές είναι της τάξης τους 15-20%. Αυτό σημαίνει ότι το «ρυθμό», την κατεύθυνση των επενδύσεων, την ίδια την απόφαση για αυτές, την κρατά ο ιδιωτικός τομέας των πανίσχυρων πολυεθνικών.

Ο κείνσιανισμός **δεν αφαιρεί κρίσιμο ζωτικό χώρο** από τον ιδιωτικό τομέα, αντίθετα παρέχει **κίνητρα** σε αυτόν. Όμως οι καπιταλιστές καθορίζουν τις επενδυτικές κινήσεις ανάλογα με την εξέλιξη του ποσοστού κέρδους το οποίο είναι σε φθίνουσα πορεία. Προτιμούν να αποθησαυρίζουν ή να κερδοσκοπούν στο χρηματιστήριο, ακόμη και όταν τους χαρίζονται χρήματα και παρότι η κοπή χρήματος από την Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ γίνεται με ρυθμό τριπλάσιο του μέσου όρου των τελευταίων 60 ετών. Εκτός ίσως αν οι μισθοί υπομηδενισθούν και οι εργαζόμενοι αλυσοδοθούν όπως στην amazon...

Τα μέτρα Μπάιντεν δεν κάνουν κάποια έστω **αναδιανομή**. Η προαναγγελθείσα αύξηση εταιρικού φόρου από 21% σε 24% είναι πενιχρή και ούτε καν στη μέση της απόστασης από το 28% που ήταν το 2017.

New Deal: αναπαλαίωση αποτυχημένων συνταγών

Η τόνωση της (πράσινης) ζήτησης ως ελιξίριο του καπιταλισμού

Το τι συνιστά κείνσιανισμό, σηκώνει μεγάλη συζήτηση. Ωστόσο αποτέλεσε ποτέ απάντηση και τι είδους; Για τον Βρετανό φιλελεύθερο οικονομολόγο **Τζον Μείναρντ Κέινς**, ο οποίος υπεράσπιζε τον καπιταλισμό με επίγνωση των ορίων της «αγοράς», η ερμηνεία για τις καπιταλιστικές κρίσεις, όσο και η απάντηση σε αυτές βρισκόταν στη **ζήτηση**. Με συνθήκες

χαμηλής ζήτησης, τα προϊόντα δε βρίσκουν δρόμο κερδοφόρας διάθεσης με αποτέλεσμα κατάρρευση του οικονομικού κύκλου. Η γενναία αύξηση δαπανών από το κράτος μέσω επενδύσεων, η καθολική απασχόληση, ίσως ακόμα και η άνοδος των μισθών, αποτελούν, κατά την άποψη αυτή, την προτεινόμενη λύση.

Η επιδίωξη του Κέινς δεν ήταν η λύση των εργατικών προβλημάτων, αλλά η σωτηρία του καπιταλισμού με διορθωτικές παρεμβάσεις στην «αγορά». Το μοντέλο δούλεψε για την περίοδο 1945-1975, σε συγκεκριμένες συνθήκες **δυνατοτήτων** (καταστροφή παραγωγικών δυνάμεων στον Β Παγκόσμιο Πόλεμο), **«υποχρεωτικών» αποφάσεων** των αστικών κρατών (στρατόπεδο ΕΣΣΔ, ισχυρό εργατικό κίνημα), αλλά και **τεχνολογικών, παραγωγικών, καταναλωτικών παραμέτρων** (παραγωγή βιομηχανικών προϊόντων άμεσης κατανάλωσης).

Ο κείνσιανισμός, όμως, δεν είναι το ακριβές αντίθετο του νεοφιλελευθερισμού. Όπως αποδεικνύει και η μακροοικονομική ιστορία νεοκείνσιανοί και νεοκλασικοί βρίσκονται για χρόνια σε κάποια θεωρητική συμφωνία, παρά τις υπαρκτές διαφορές.

Οι οπαδοί του σύγχρονου κείνσιανισμού ή της Νέας Νομισματικής Θεωρίας, προσθέτουν μια πράσινη διάσταση στο απαιτούμενο εκ νέου πολυπόθητο New Deal και θεωρούν ότι η συνταγή είναι έτοιμη και πάλι. Τώρα συμφωνούν όλοι: καλή η λιτότητα, αλλά το πιο σημαντικό είναι η κερδοφορία και αυτή τώρα απαιτεί ενισχύσεις.

Είναι όμως πράγματι το πρόβλημα στη «ζήτηση» ή μήπως στην **«προσφορά»** ή -πιο σωστά- στην ίδια την **παραγωγή** και στις πολιτικές που επιβάλλουν οι ιδιοκτήτες αυτής; Εδώ όμως η συζήτηση αγγίζει Ιερές Αγελάδες...

Κλωνισμός της ιδιοκτησίας και της δύναμης του κεφαλαίου

Το αστικό κράτος, ποτέ δεν «καταργήθηκε» από το «νεοφιλελευθερισμό υπόδειγμα». Είναι πάντα το **«γενικό επιτελείο της αστικής τάξης»** για να παρεμβαίνει σύμφωνα με το συλλογικό συμφέρον της, ειδικά στη διαχείριση των κρίσεων. Την ίδια στιγμή «σηκώνει τους ώμους ψηλά» σε ότι αφορά τις θέσεις εργασίας, τους εργατικούς μισθούς, τις κοινωνικές πολιτικές και άλλες **«στρεβλώσεις»** που εμποδίζουν την «ελεύθερη αγορά» να βάζει (το «αόρατο») χέρι σε ότι κινείται και αναπνέει, αρκεί να βγάζει κέρδη.

Το κρυμμένο μυστικό της καπιταλιστικής παραγωγής, βρίσκεται στο γεγονός ότι ο εργάτης παράγει αξία μεγαλύτερη από αυτή την οποία πληρώνεται για την αναπαραγωγή του, την

οποία καρπώνεται ο καπιταλιστής. Κατά αναλογία, στο βαθμό που η κοινωνική παραγωγή γίνεται με σκοπό το κέρδος πάντα θα υπάρχει **πλεονάζουσα παραγωγή**. Η αφετηρία των καπιταλιστικών κρίσεων βρίσκεται στο σκέλος της παραγωγής. Μόνο στο πλαίσιο **της συλλογικής κοινωνικής ιδιοκτησίας** είναι δυνατό να υπάρχει πλήρης αξιοποίηση παραγωγικών δυνατοτήτων και **σχεδιασμός παραγωγής** και υποδομών με βάση τις **κοινωνικές ανάγκες** αλλά και την **οικολογική ισορροπία**.

Η παρέμβαση των κομμουνιστών και του εργατικού κινήματος στο πεδίο της «προσφοράς», πρέπει να είναι παρούσα και ισχυρή. όμως, αυτή δεν αναζητά κάποιο New Deal κεφαλαίου και εργασίας στον ολοκληρωτικό καπιταλισμό, αλλά το πως θα πλήξει την ιδιοκτησία και τη δύναμη του κεφαλαίου, αποσπώντας κοινωνικές κατακτήσεις.

Στο πλαίσιο αυτό, οι διεκδικήσεις για άμεση αύξηση μισθών με μείωση κερδών, η μείωση εργάσιμου χρόνου, η εθνικοποίηση βασικών καπιταλιστικών τομέων σε βάρος της καπιταλιστικής ιδιοκτησίας, έχουν κεντρική σημασία στο πλαίσιο άμεσων αγώνων αλλά αποτελούν και την καρδιά ενός αντικαπιταλιστικού πολιτικού προγράμματος.

Δημοσιεύτηκε στο ΠΡΙΝ στις 23/5/21